

3. Bydlení domácností jednotlivců

Jak již bylo zmíněno, přibližně čtyři pětiny všech cenzových domácností v České republice bydlí v bytě samostatně bez další domácnosti. U domácností jednotlivců je tento podíl poněkud nižší, v roce 2001 bydlely v bytě samostatně tři čtvrtiny všech cenzových domácností jednotlivců, což představuje 957,8 tis. osob. Dalších 295,7 tis., tj. 23,2 % cenzových domácností jednotlivců sdílí byt společně s jinou domácností, z toho 1,3 procentních bodů tvoří podnájemníci (17 213 osob). Zbylých 1,8 % jednotlivců bydlí mimo bytový fond.

Tab. 4 Cenzové domácnosti jednotlivců podle způsobu bydlení v letech 1970-2001

Rok	Cenzové domácnosti jednotlivců (abs.)					
	samostatně bydlící ve vlastním bytě	spolubydlící v bytě s jinou CD			bydlící mimo byty	celkem
		ve vlastním bytě	v jiném bytě	podnájemníci		
abs.						
1970	491 220	30 851	95 896	39 675	10 947	668 589
1980	696 976	82 249	129 998	21 906	7 686	938 815
1991	842 443	81 995	137 450	21 817	5 942	1 089 647
2001	957 757	86 461	192 042	17 213	22 703	1 276 176
v %						
1970	73,5	4,6	14,3	5,9	1,6	100,0
1980	74,2	8,8	13,8	2,3	0,8	100,0
1991	77,3	7,5	12,6	2,0	0,5	100,0
2001	75,0	6,8	15,0	1,3	1,8	100,0

Podobně jako u všech cenzových domácností, také u CD jednotlivců se podíl společného bydlení v letech 1970-1991 snižoval, mezi sčítáními 1991 a 2001 však opět vzrostl, zřejmě v důsledku nižší bytové výstavby a horší finanční dostupnosti bydlení. Trvale klesá pouze počet i podíl podnájemníků. Absolutní počty ostatních CD jednotlivců bydlících v bytech - jak samostatně, tak spolubydlících s jinou CD - od roku 1970 rostly. Podíl samostatně bydlících jednotlivců se zvyšoval až do roku 1991, kdy dosáhl hodnoty 77,3 %; v dalším desetiletí ale poklesl na 75,0 %. Podíl spolubydlících CD jednotlivců (bez podnájemníků) kolísal, mezi roky 1991-2001 ale vzrostl z 20,1 % na 21,8 %.

Po roce 1991 došlo také k výraznému zvýšení počtu domácností jednotlivců bydlících mimo byty, tj. v nouzových obydlích, rekreačních chatách apod. Ačkoliv se stále jedná o nevelkou část populace, počet takovýchto domácností jednotlivců, který v letech 1970-1991 poklesl z původních 10,9 tis. téměř na polovinu (5,9 tis.), během následujícího desetiletí vzrostl téměř čtyřnásobně. V roce 2001 bydlelo mimo byty 22,7 tis., tj. 1,8 % cenzových domácností jednotlivců. Z celkového počtu 35,0 tis. domácností žijících mimo byty tak představují největší část - necelé dvě třetiny - právě jednotlivci. Z tohoto počtu celkem 14,9 tis. jednotlivců, tedy opět téměř dvě třetiny, žijí samostatně bez další domácnosti. Částečně to svědčí o horší dostupnosti bydlení pro některé skupiny obyvatel. Může se však např. jednat také o osoby, které jsou přihlášeny k trvalému pobytu v objektu individuální rekreace, jak to umožňuje zákon 133/2000 Sb. o evidenci obyvatel a rodných číslech, v platném znění, nebo může jít o osoby formálně evidované jako trvale bydlící na adrese sídla ohlašovny. Podle § 10 odst. 4 uvedeného zákona totiž v případě, že nelze zjistit místo trvalého pobytu občana, rozumí se místem trvalého pobytu tohoto občana sídlo ohlašovny, v jejímž územním obvodu se občan narodil (nebo sídlo zvláštní matriky v případě, že se narodil v cizině).

Stejně jako u ostatních typů domácností i u jednotlivců je soužití více než dvou cenzových domácností v jednom bytě spíše výjimkou. Jestliže tři čtvrtiny jednotlivců bydlí v bytě zcela samostatně, dalších téměř 20 % (čtvrt miliónu) žije společně s jednou další cenzovou domácností. Z tohoto počtu přibližně tři pětiny sdílejí byt s rodinnou domácností, v další pětině případů se jedná o společné bydlení dvou domácností jednotlivců.

Jen asi 3 % domácností jednotlivců bydlí v bytě se dvěma dalšími cenzovými domácnostmi a spolužití se třemi a více domácnostmi se vyskytuje jen výjimečně.

Tab. 5 Cenzové domácnosti jednotlivců podle počtu spolubydlících CD v roce 2001

CD jednotlivců	V bytě bydlí						Mimo byty	Celkem	
	1 CD	2 CD		3 CD	4+ CD	celkem			
		celkem	z toho:						
		jednotlivec a rodinná domácnost	dvě domácnosti jednotlivců						
abs.	957 757	247 375	150 155	47 095	40 123	8 218	1 253 473	22 703	1 276 176
v %	75,0	19,4	11,8	3,7	3,1	0,6	98,2	1,8	100,0

Z jednotlivců, kteří žijí v bytě společně s další domácností, jich jen necelá třetina (29,2 %) bydlí ve vlastním bytě, tj. uživatelem bytu jsou oni sami. Ve více než 70 % případů soužití s jinou domácností je uživatelem bytu osoba z této spolubydlící domácnosti. Častěji je přitom uživatel bytu v příbuzenském vztahu k dotčenému jednotlivci, ale poměrně vysoký je i podíl bytů, kde je uživatelem cizí osoba – téměř u čtvrtiny, při zahrnutí podnájemníků dokonce u více než 30 % jednotlivců spolubydlících s jinou CD. Z příbuzných jsou nejčastěji uživatelem bytu rodiče jednotlivce (téměř u pětiny spolubydlících jednotlivců).

Tab. 6 Cenzové domácnosti jednotlivců spolubydlících v bytě s jinou CD podle vztahu jednotlivce k uživateli bytu v roce 2001

Vztah jednotlivce k uživateli bytu	Cenzové domácnosti jednotlivců spolubydlících v bytě s jinou CD					
	abs.			v %		
	ve vlastním bytě	v jiném bytě	podnájemníci	ve vlastním bytě	v jiném bytě	podnájemníci
uživatel bytu	86 461	x	x	29,2	x	x
Dítě	x	57 297	x	x	19,4	x
zeť, snacha	x	1 011	x	x	0,3	x
vnuč, pravnuč	x	8 116	x	x	2,7	X
Rodič	x	26 138	x	x	8,8	X
jiný příbuzný	x	26 319	x	x	8,9	X
podnájemník	x	x	17 213	x	x	5,8
jiná cizí osoba	x	73 161	x	x	24,7	X
Celkem	86 461	192 042	17 213	29,2	64,9	5,8
Úhrnem	295 716			100,00		

Zatímco u jednotlivců sdílejících byt společně s další cenzovou domácností je způsob bydlení značně ovlivněn mj. také velikostí a typem spolubydlící domácnosti, u cenzových domácností jednotlivců bydlících v bytě samostatně má význam zkoumat také charakteristiky jejich bydlení. Pro

srovnání jsou v tabulkách vždy uvedeny také ukazatele bydlení za bytové domácnosti tvořené jednou cenovou domácností obecně a za všechny bytové domácnosti.

Domácnosti jednotlivců bydlí nejčastěji - v 37,4 % případů - ve dvoupokojových bytech, další třetina pak v bytech s jedinou obytnou místností. Přibližně pětina jednotlivců obývá třípokojové a 5,0 % čtyřpokojové byty. U domácností samostatně bydlících jednotlivců také častěji nebyl zjištěn počet místností vůbec. V případě všech bytových domácností je přitom nejčastějším bydlením - v 35,5 % - třípokojový byt, dalších více než 30 % domácností žije ve dvoupokojových bytech a jen 13,6 % v jedné obytné místnosti, zatímco zastoupení bytů se čtyřmi, pěti a více místnostmi je pochopitelně mnohem početnější.

Tab. 7 Cenové domácnosti jednotlivců bydlící samostatně v bytě podle velikosti bytu v roce 2001

Druh domácnosti	Velikost bytu						Počet bytů celkem
	1 obytná místnost	2 pokoje	3 pokoje	4 pokoje	5+ pokojů	nezjištěno	
abs.							
BD = CD jednotlivce	313 162	358 647	196 852	47 862	19 844	21 390	957 757
BD = 1 CD	495 282	1 088 854	1 231 082	391 457	217 190	32 424	3 456 289
BD celkem	522 101	1 171 440	1 358 867	456 935	282 879	35 456	3 827 678
v %							
BD = CD jednotlivce	32,7	37,4	20,6	5,0	2,1	2,2	100,0
BD = 1 CD	14,3	31,5	35,6	11,3	6,3	0,9	100,0
BD celkem	13,6	30,6	35,5	11,9	7,4	0,9	100,0

Druh domácnosti	Průměrná obytná plocha na osobu (m ²)	Průměrný počet osob na 1 obytnou místnost 8 m ² a více podlahové plochy
BD = CD jednotlivce	36,97	0,50
BD = 1 CD	19,54	0,93
BD celkem	18,60	0,98

Samostatně žijící jednotlivci obývají tedy v průměru menší byty, přesto je ale jejich bytový standard z hlediska velikosti bytu v porovnání s ostatními domácnostmi výrazně vyšší. Velikost obytné plochy připadající na jednu osobu je v bytech jednotlivců dvojnásobně větší - 37,0 m² - než u průměrné bytové domácnosti (18,6 m²). Podobný je poměr k počtu místností: jestliže v bytových domácnostech obecně připadá přibližně jedna osoba na jednu obytnou místnost (o výměře 8 a více m²), u domácností jednotlivců je to v průměru jedna osoba na dvě místnosti.

Tab. 8 Cenzové domácnosti jednotlivců bydlící samostatně v bytě podle kategorie bytu v roce 2001

Druh domácnosti	Kategorie bytu					Počet CD v bytech celkem
	I. kategorie	II. kategorie	III. kategorie	IV. kategorie	nezjištěno	
abs.						
BD = CD jednotlivce	777 288	93 963	37 571	30 992	17 943	957 757
BD = 1 CD	3 055 822	256 348	69 185	47 654	27 280	3 456 289
CD v bytech celkem	3 746 741	317 064	82 764	56 438	32 685	4 235 692
v %						
BD = CD jednotlivce	81,2	9,8	3,9	3,2	1,9	100,0
BD = 1 CD	88,4	7,4	2,0	1,4	0,8	100,0
CD v bytech celkem	88,5	7,5	2,0	1,3	0,8	100,0

Naopak poněkud hůře jsou na tom domácnosti samostatně bydlících jednotlivců, pokud jde o kategorii bytu. Zatímco z celkového počtu bytů patřilo při sčítání 2001 již 88,5 % do I. kategorie a 7,5 % do II. kategorie, z domácností jednotlivců bydlí v bytech I. kategorie jen 81,2 %, dalších 9,8 % žije v bytech II. kategorie a v porovnání s ostatními domácnostmi jsou nadprůměrně zastoupeny byty III., IV. a nezjištěné kategorie. Přibližně polovinu z 171,8 tis. takovýchto bytů obývají právě domácnosti jednotlivců.

Tab. 9 Cenzové domácnosti jednotlivců bydlící samostatně v bytě podle stáří bytu v roce 2001

Druh domácnosti	Stáří bytu			Počet CD v bytech celkem
	do r. 1919 a nezjištěno	1920-1960	1961-2001	
abs.				
BD = CD jednotlivce	150 551	284 579	522 627	957 757
BD = 1 CD	408 245	861 790	2 186 254	3 456 289
CD v bytech celkem	508 885	1 056 039	2 670 768	4 235 692
v %				
BD = CD jednotlivce	15,7	29,7	54,6	100,0
BD = 1 CD	11,8	24,9	63,3	100,0
CD v bytech celkem	12,0	24,9	63,1	100,0

Byty obývané domácnostmi jednotlivců jsou v průměru o něco starší než bytový fond celkově. Je to způsobeno tím, že značnou část domácností jednotlivců představují starší osoby, které častěji zůstávají ve starších domech či bytech, zatímco jejich děti se odstěhovaly do novější zástavby. Z celkového počtu bytů v ČR připadá 63,1 % na byty postavené v letech 1961-2001, v případě bytů obývaných jednotlivci je to 54,6 %. Téměř 30 % bytů obývaných jednotlivci pochází z let 1920-1960 a dalších 15,7 % z doby před rokem 1919. Stáří bytu také částečně souvisí s výše uvedenými charakteristikami úrovně bydlení jednotlivců; ve starší zástavbě jsou více zastoupeny byty nižší kategorie, starší byty mají často méně místností, ale velikost místností je v průměru větší, zejména ve srovnání s novější panelovou výstavbou.

Tab. 10 Cenzové domácnosti jednotlivců bydlící samostatně v bytě podle druhu domu v roce 2001

Druh domácnosti	Druh domu			Počet bytů celkem
	rodinné domy	bytové domy	ostatní budovy	
abs.				
BD = CD jednotlivce	356 016	590 657	11 084	957 757
BD = 1 CD	1 431 852	1 992 672	31 765	3 456 289
BD celkem	1 632 131	2 160 730	34 817	3 827 678
v %				
BD = CD jednotlivce	37,2	61,7	1,2	100,0
BD = 1 CD	41,4	57,7	0,9	100,0
BD celkem	42,6	56,5	0,9	100,0

Většina samostatně bydlících jednotlivců žije v bytových domech – 61,7 %. V rodinných domech bydlí 37,2 % jednotlivců, tedy v průměru méně než u domácností celkem (42,6 %). Nepatrně vyšší je u jednotlivců naopak podíl bydlení v ostatních budovách.

Tab. 11 Cenzové domácnosti jednotlivců bydlící samostatně v bytě podle právního důvodu užívání bytu v roce 2001

Právní důvod užívání bytu	Druh domácnosti (abs.)			Druh domácnosti (v %)		
	BD = CD jednotlivce	BD = 1 CD	BD celkem	BD = CD jednotlivce	BD = 1 CD	BD celkem
ve vlastním domě	261 515	1 191 486	1 371 684	27,3	34,5	35,8
v osobním vlastnictví	112 508	390 846	421 654	11,7	11,3	11,0
jiné bezplatné užívání	71 470	164 358	173 656	7,5	4,8	4,5
Nájemní (včetně LBD)	314 520	1 001 418	1 092 950	32,8	29,0	28,6
člen bytového družstva	130 218	509 117	548 812	13,6	14,7	14,3
člen družstva nájemců	26 461	94 417	103 216	2,8	2,7	2,7
domovnícký a služební	4 129	16 560	18 100	0,4	0,5	0,5
jiný a nezjištěný	36 936	88 087	97 606	3,9	2,5	2,6
Počet bytů celkem	957 757	3 456 289	3 827 678	100,0	100,0	100,0

S druhem domu, v němž se byt nachází, souvisí typ vlastnictví či užívání bytu. Zatímco největší část všech domácností – 35,8 % - obývá byt ve vlastním domě, což je nejobvyklejší právě u rodinných domů, u domácností jednotlivců je tento právní důvod užívání bytu na druhém místě (27,3 %) a nejvíce jednotlivců – téměř třetina - bydlí v bytech nájemních, které se nejčastěji nacházejí v bytových domech. Další 13,6 % jednotlivců představují členové bytového družstva a více než desetina obývá byt v osobním vlastnictví (podobně jako u souboru všech domácností; také tyto typy vlastnictví se vyskytují téměř výhradně v bytových domech).

U domácností jednotlivců je naopak vyšší zastoupení jiného bezplatného užívání bytu (7,5 %), které je nejrozšířenější u rodinných domů; pravděpodobně se nejčastěji jedná o bydlení v domě, jehož vlastníkem je někdo z příbuzných.